

65'inci Kuruluş Yıldönümünde Hesap Uzmanları Kurulu

M. HADİ EKİCİ

Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

Hesap Uzmanları Kurulunun 65'inci kuruluş yıldönümünü idrak ettiğimiz bugünlerde, Kurul'un başta vergicilik olmak üzere çeşitli alanlardaki hizmetlerinin ivme kaybetmeden devam etmesi, geleceğe güvenle bakmamızın, nice yıldönümlerinin onur ve şevkle kutlanacağına olan inancımızın teminatıdır.

Tüzel kişiler, gerçek kişilerin aksine, sınırlı ömürlü kişiler değildir. Kurumlar, özel durumlar dışında, sürekli olarak faaliyette bulunmak üzere kurulurlar. Fakat, "*kurumların sürekliliği*" kavramı, sadece hukuksal mevcudiyetle değil, aynı zamanda görülen fonksiyonun önemi, kendini güncelleme ve geliştirmede göstermiş olduğu başarı, ihtiyaçlara cevap verme ve faaliyet icra edilen alana katkıda bulunma derecesi ile anlam kazanır.

Hesap Uzmanları Kurulunun tarihine ve yapısına genel bir bakış bile, Kurul'un sürekliliğinin, diğer bir deyişle ülke hizmetinde yaptığı çalışmaların, irtifa kaybetmeden devam edeceği konusunda tereddüt içermeyen bir görüş verecektir.

Türkiye'de 1940'lı yılların başlarında, beyana dayalı çağdaş vergi sistemine geçişin hazırlıkları yapılırken, öngörülen bu sistemde beyanların doğruluğunu denetleyecek bir vergi denetim biriminin oluşturulması ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Hesap Uzmanları Kurulu da bu olmazsa olmaz ihtiyaçtan doğmuş ve 29 Mayıs 1945 tarihinde yürürlüğe giren 4709 sayılı özel bir Kanunla kurularak Türk Vergi Sisteminde yerini almıştır. Bu çabaların teorik altyapısının hazırlanmasında emeği geçen birçok insan olmasına karşın, katkılarıyla ön plana çıkan Prof. Dr. Fritz NEUMARK ile Müşavir Hesap Uzmanı Ali ALAYBEK'in isimlerini özellikle zikretmek gerekir.

Hesap Uzmanları Kurulu, bir taraftan Türk vergi sisteminde yapılacak önemli reform çalışmalarının hazırlık ve geçiş sürecinin bir ürünü olurken, diğer taraf-

tan yapılan reformların gerçekleştirilmesinde ve yerleşmesinde önemli görevler üstlenmiştir.

1940'lı yılların dışı kapalı, cılız bir özel sektöre sahip Türkiye ekonomisi koşullarında ortaya çıkan Hesap Uzmanları Kurulu, değişen koşullara süratle ayak uydurma becerisini göstermiş, dünyadaki ekonomik, mali ve teknolojik gelişmeleri yakından takip edip kendini sürekli yenileyerek kamuoyu nezdinde haklı olarak edinmiş olduğu bugünkü saygın konumuna kavuşmuştur. Haklı olarak edinmiş olduğu bugünkü konumunun bir sonucu olarak Hesap uzmanları Kurulu, başından beri büyük mükellefler ile ihtisası gerektiren vergi incelemelerinin sorumluluğunu üstlenmiş bir Kurul olma hüviyetini layıkıyla yerine getirmenin onurunu taşımaktadır.

Kurulduğu günden beri Hesap Uzmanları Kurulu asıl faaliyet alanı olan vergi incelemesi alanında son derece özel bir yere sahip olmuştur. Kurul, yaptığı incelemelerdeki objektiflik, teknik düzey ve kamu çıkarının korunması konusunda öne çıkan, ancak bunu yaparken mükellefin haklarını göz ardı etmeyen bir anlayış ile markalaşmıştır.

Modern vergi sistemine geçiş sürecinin hazırlık çalışmaları çerçevesinde vücut bulan Hesap Uzmanları Kurulunun Kuruluş Kanununda görev alanı net bir şekilde vergi incelemesi olarak belirlenmiştir. Özellikle beyana dayanan vergi sisteminin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından; beyanların esas alınması, ancak bu beyanların gözetim ve denetime tabi tutularak çeşitli yollarla vergisel yükümlülüklerini mevzuata aykırı olarak azaltmak isteyen kişi veya kuruluşlara böyle bir imkanının tanınmaması büyük önem taşır.

Diğer taraftan, vergi denetiminde etkinlik ve verimliliğin artırılmasında, son derece heterojen bir yapı gösteren mükelleflerin ciro, aktif büyüklüğü ve sektörler itibarıyla gruplandırılarak her bir grubun dene-

tim sorumluluğunun ayrı bir denetim birimine verilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece her bir denetim birimi, muhatap olacağı mükellef kitlesinin gereklerine göre elemanlarını eğitecek, risk analizlerini yapacak, aynı alanda faaliyet gösteren tüm mükelleflere aynı yaklaşımı sergileyecek ve vergi incelemesinden kaynaklanan adaletsizliklerin önüne geçilmiş olacaktır. Ayrıca, mükellefler bir yıl bir denetim birimine mensup denetim elemanına, takip eden yıl başka bir denetim birimine mensup denetim elemanına hesap verme durumuyla karşı karşıya gelmemiş olacaktır. Bunun yanı sıra, denetim elemanlarına verilecek eğitimin içeriği ve süresi üstlenecekleri fonksiyonun gereklerine göre belirleneceğinden, birkaç aylık hatta birkaç haftalık eğitim verilerek denetim yapılması gereken alanlar için (örneğin, GMSİ beyanlarının kontrolü, ücretlere ilişkin muhtasar beyanname kontrolü, KDV iadesi incelemesi, ... v.b) bir-iki yıl süren yoğun eğitim programlarının uygulanmasının önüne geçilerek zaman ve eleman tasarrufu sağlanmış olacaktır. Ayrıca, çok karmaşık bir durum arz eden ve uluslararası boyutu bulunan vergisel olaylar için de verilmekte olan eğitimlerin süresinin artırılması gündeme gelebilecektir.

Büyük mükelleflere yönelik vergi incelemelerinin layıkıyla, herhangi bir müdahale olmadan, objektif olarak yerine getirilmesini sağlamak üzere de Hesap Uzmanları Kurulu doğrudan Maliye Bakanına bağlı kılınmış ve böylece Bakan dışında herhangi bir birim veya kişiden emir alması önlenmiştir. Keza Kurul, bir taraftan Maliye Bakanına bağlı olarak konumlandırılırken diğer taraftan inceleme yapmak için Bakanın görevlendirme yapma zorunluluğu getirilmeyerek denetimin bağımsızlık ve objektifliğini sağlayacak mekanizmaların kurulmasına hassasiyet gösterilmiştir. Aynı zamanda, atanma ve görevden almadaki üçlü kararname mekanizması Hesap Uzmanına mesleki güvence sağlamaktadır. Ancak Kurul, hiçbir zaman konumunu, faaliyetlerinin etkinlik yönünden sorgulamasını önlemek amaçlı görmemiştir. Bilakis, hizmet birimi olmasına karşın zamanına göre ileri bir anlayışla getirilen bireysel istatistik sistemi ve Kurumsal Çalışma Planları ile Kurul; yarım asrı aşan bir süreden beri, izleyen çalışma döneminde yapacaklarını belirleyip planlarken kapanan dönemdeki çalışmaları konusunda da ilgilileri bilgilendirmiştir. Böylece çalışmalarındaki bağımsızlık ile kurumsal hesap verilebilirlik, biri diğeri pahasına olmadan uygulamaya konulabilmiştir.

Kuruluşundan bu güne kadar geçen 65 yıllık sürede Hesap Uzmanları Kurulunun işlevlerini sadece vergi

denetimi olarak tanımlayıp sınırlandırmak, resmin bir kısmının görülmemesi sonucunu doğurur. Vergi denetimi, özellikle büyük mükellef incelemeleri ve ihtisas gerektiren incelemelerin yürütülmesi elbette halen Hesap Uzmanları Kurulunun temel fonksiyonudur ve diğer birçok görev de bu fonksiyondan türemektedir. Kurul, temel görev ve sorumluluğunu vergi incelemesinden almaya da devam edecektir. Fakat Kurul, üstlenmiş olduğu bu temel görev ve sorumluluk alanı dışında, kamu hizmetinde çeşitli görevler de üstlenmiştir. Bu görevlerin yapılmasında Kurul mensuplarınınca gösterilen özen ve basiret ise birçok alanda Kurul mensuplarının hizmetlerinden yararlanma konusunda ciddi talep yaratmıştır. Sadece son çalışma planlarına bakıldığında bile, vergi incelemeleri yanında, Devlet Denetleme Kurulunun çalışmalarından TBMM Araştırma Komisyonu çalışmalarına, kara para ile mücadele kapsamında yapılan görevlendirmelerden muhtelif birlikleri ve expertiz gibi farklı alanlarda Devletin çeşitli birimlerinden gelen talepler doğrultusunda Hesap Uzmanlarının çalışmalarının planlandığı görülecektir. Son yıllarda yapılan, kamuoyuna da yansımış (vergi incelemesi içersin içermesin) birçok yolsuzluk incelemesine de Hesap Uzmanları yaptıkları objektif, takdire şayan çalışmalar ile katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca, mensuplarının Kurul'dan ayrıldıktan sonra gerek kamu kesiminde gerekse özel kesimde yönetici veya teknik eleman sıfatıyla yaptıkları çalışmalardan bahsetmeye kalkmak ise bir yazının sınırlarını aşacaktır.

Hesap Uzmanları Kurulu, kuruluşundan bugüne geçen süre içerisinde sürekli gelişmiş dinamik bir yapı sergilemiş ve çoğu uygulamalarıyla döneminin önünde olmuştur. Bunları yaparken de değerlerini muhafaza etmiş, bunlardan taviz vermemiş ve bunları geleceğe taşımıştır. Gerçekten olumlu olarak nitelendirdiği (objektiflik, Devlet ve mükellef hakkının korunması, taviz verilemez bilgi birikimi ve deneyim düzeyi, meslektaşlarına saygı ve sevgi gibi) değerlerini ısrarla koruyan, zamana uyarlayan, ancak özünün aşınmasına hiçbir zaman müsaade etmeyen Kurul, alanındaki en son uygulamaları, Dünya'daki gelişmeleri izlemiş, kendisini yeniliklere kolayca adapte etmiş ve birçok durumda en iyi uygulama modeli oluşturma misyonu üstlenmiştir. Hesap Uzmanları Kurulunun, değerlerine taviz vermez bir şekilde sarılırken gelişimsel değişime açık olması, sürekli kendisini sorgulayarak daha iyiye ulaşma yollarını araması ve bunu kendi iç dinamikleriyle yapması kamu kurumları içinde gıpta edilecek bir örnek oluşturmuştur. Kurul'un bugünkü durumunu Kurul'un ilk kuruluşuyla uğraşan üstatların tasavvur

edip etmedikleri ya da atılan temellerin sağlamlığının değişen süreç içerisinde Kurul'a böyle bir yapı mı verdiği konusu, fikir yürütülmesi mümkün olan ama kesin bir sonuca ulaşılabileceği mümkün olmayan hoş bir entelektüel çaba olacaktır.

Kurumların neden birbirinden farklı oldukları, neden bazılarının zamana karşı direnç kendini adapte ederken diğerlerinin aynı ölçülerde başarılı sayılmadıkları farklı açıklamalar içeren tartışmalı bir alandır. Bu açıdan başarılı olan bir kurumun neden başarılı olduğunu analiz ve açıklamaya girişmek nispeten daha verimli bir uğraş olmasına karşın, laboratuvarında deney şansı olmadığından, aynı süreçten geçen başka bir kurumun tamamen aynı niteliklere sahip olup olmayacağı konusunda kesin bir şey söylenemez. Bu vesileyle Hesap Uzmanları Kuruluna özelliğini veren birçok faktöre ayrı ayrı veya daha doğru yaklaşımla bir arada etkileri dikkate alınmak suretiyle değinilebilir. Ancak, buradaki amaç bu yönde detaylı bir analiz olmadığından bunlardan birkaç tanesine değinmek ile yetinilecektir. Belki Kurul'a özelliğini veren muhtelif olgular arasında "işe alma, eğitim, yetiştirme, değerleri gelecek kuşaklara aktarma" gibi temel hususları ilk planda değinilmesi gereken faktörler olarak almak yanlış olmayacaktır. Gerçekten de alanında marka olmuş, objektif, başvuranlar arasında uygun olanların alınması hususunda kendisini kanıtlamış girişimci sistemleri ile kamusal görevi devralacak ve daha ileriye taşıyacak genç kuşaklar seçilir. Söz konusu işe alım ve eğitim sürecinde, son derece yoğun, titiz ve Kurul standartlarının uygulandığından emin olunur. Gerek yetki, gerek yeterlilik sınavlarıyla Hesap Uzman Yardımcısının Hesap Uzmanlığının gerektirdiği bilgi ve tecrübesine ulaştığı resmi olarak görülürken diğer taraftan her bir Hesap Uzman Yardımcısı Kurul değerleri, ilkeleri yönünden yakından titizlikle takip edilerek ve bu konuda en küçük taviz bile vermeden hem değerlerin sonraki kuşaklara geçtiğinden hem de aşınmaya uğramadığından emin olunur.

Bugün (Mayıs 2010) itibarıyla Hesap Uzmanları Kurulunun fiili kadrosu 314 kişi olup, bu kadronun 83'ünü (yaklaşık % 26'sını) Hesap Uzman Yardımcıları oluşturmaktadır. Kuruluşundan bugüne geçen 65 yıl içerisinde Kurulumuza (36'sı bayan olmak üzere) 1 414 katılım olmuş, 1 056 Hesap Uzmanı ve 44 Hesap Uzman Yardımcısı çeşitli nedenlerle Kuruldan ayrılmıştır. Son derece yüksek görünen ayrılma oranına karşın Kurul'un özelliğini kaybetmeden varlığını sürdürmesinde eğitim sisteminin önemli katkısının olduğunu değerlendirmek gerekir.

Hesap Uzmanları Kurulunun fonksiyonlarını devam ettirmesinde, özelliğini kaybetmeden ülkesine hizmet vermesinde önemli bir nokta da, Kurul şeklinde örgütlenme, müdahaleye izin vermeyen organizasyon yapısıdır. Böylece Kurul, tesadüfen bir araya gelmiş ve işini yapan insanlardan oluşan bir birim değil, ülkeye hizmet gibi ortak amaçları olan, işinde objektiflik, üst düzey mesleki yeterlik, araştırmacı, kendini geliştirmeyi kendisine ve çevresine karşı bir sorumluluk olarak gören birçok ilkeyi aynı zamanda yaşam biçimine dönüştürmüş mensuplardan oluşmuş bir camia olma niteliğini kazanmıştır. Hesap Uzmanı olduktan sonra kişiler ayrılrsa da bu unvanın sorumluluğunu yaşadıkları her alanda taşımak gibi bir görev de yüklenmişlerdir. Kuruldan ayrılmış olsun olmasın bir Hesap Uzmanının cenaze, düğün gibi acı tatlı günlerinde çoğu zaman camia mensupları da yanında olmakta, bu da özellikle Kurul paydasında manevi değerleri paylaşmanın getirdiği bir güzellik olarak kendisini göstermektedir.

Bugün dünyamız, özellikle ekonomik açıdan çok büyük değişim içerisinde. Bu değişim değişik miktarda olmakla birlikte her dönem mutlaka vardır. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelerin de etkisiyle çok daha kısa sürede önemli değişikliklerin hakim olduğu, değişimin etkili olduğu alanlarda yapının kısa sürede tamamen değiştiğini gözlemliyoruz. Artık ciddi bir şekilde değişim bir kişinin yaşam dönemi içerisinde birden fazla gözlemlendiği bir olgu olmaktadır. Bugün bazılarımızın kullanmadıkları zaman eksiklik duyduğu internetin Kurula girdiğimiz zaman olmadığı, hatta işlemleri kolları toplama makinelerle yapıldığı dönem bile birkaç on yıldan daha eski değildir. Daha da önemlisi, etkileşim anlamında dünya küçük bir yer haline gelmekte ekonomik faktörlerin faaliyet alanları ülkelerle sınırlı kalmamaktadır. Böyle bir ortamda sahip olunan kurumsal ilke ve değerler şüphesiz önemli bir yol göstericidir. Ancak, bu ilke ve değerler yanında, değişen ortamda görev ve sorumluluklarını layıkıyla yapmak için gerekli stratejiler, yapısal dönüşümler ortaya koymak, tepkisel değil ön alıcı yöntem ve araçlarla Kurulu mücehhez kılmak bir zorunluluk olarak kendisini göstermektedir. Kurul, uzun yıllar bilgili, mesleki kapasitesi yüksek elemanlarının yarattığı değerlerin toplamı olarak kendisini algılamış ve ifade etmiştir. Ancak bu yapıyla artık değişen koşullara uygun bir cevap vermek mümkün olmayabilecektir. Dolayısıyla kişisel kapasiteler yanında belki onlardan daha da fazla kurumsal kapasitenin geliştirilmesi üzerinde durulması topluma katkının devamı ve geçmişin mirasının geleceğe taşınması açısından büyük önem ta-

şmaktadır. Artık Kurul'un değeri ona katkıda bulunanların yarattığı değerlerin toplamından çok daha fazla olmak zorundadır. Bu alanda ciddi bir sinerji yaratmadan faaliyet alanının ihtiyaç ve gereklerine cevap verilmeye çalışılması büyük zorluklarla karşılaşılmasına yol açacaktır. Kurul'un asli faaliyet alanı olan vergi incelemesinin sujesini oluşturan mükellef kitlesi son derece dinamik, ekonomik rekabeti sağlamak için gelişmeleri yakından takip eden ve uygulayan bir yapıdadır. Bu mükellef kitlesine uygulanacak vergi incelemesinin sağlıklı sonuçlar vermesi açısından Hesap Uzmanları Kurulunun da içinde bulunduğu şartları ve zamanın gereklerini dikkate alarak kendisini uyarlaması bir ihtiyaçtır.

Hesap Uzmanları Kurulu uzun süredir, çevrenin değişen yapısını, bu yapının vergi incelemeleri açısından getirdiği riskleri tahlil etmekte ve bu risklere karşı alacağı önlemleri uygulamalarına adapte etmeye çalışmaktadır. Özellikle mükellefin değişen yapısının, faaliyet alanlarının, işlemlerinin kavranmasına yönelik yöntem ve süreçlerin geliştirilmesi konusunda devam eden bir çaba söz konusudur. Unutmamak gerekir ki, değişen teknoloji ve çevre, riskler kadar fırsatlar, imkânlar da sunmaktadır.

Hesap Uzmanları Kurulunun söz konusu arayışları aynı zamanda kurumsal cevaplar üretme noktasında somutlaşmıştır. Kurulumuz bünyesinde 2002 yılında Araştırma ve Geliştirme adıyla kurulan ve 2005 yılında Ar-Ge ve Risk Analiz Merkezi adı altında yeniden yapılandırılan birim vasıtasıyla bu çabaların kurumsal bir yapıda birikim oluşturması, deneyimlerden hareketle daha iyiye, daha ileriye yönelik bir gelişmenin sürekli kılınması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Hesap Uzmanları Kurulu bünyesinde düşünsel ve pratik manada ciddi bir birikim oluşmuştur. Kurul'un bilişim altyapısı geçmişle kıyaslanamayacak düzeyde gelişmiş bulunmaktadır. Uzun yıllardır devam eden ve Hesap Uzmanları ile bilişim kesiminden uzmanların birlikte

çalışarak programlar, sistemler ve süreçler geliştirmeleri konusundaki çabalar, Kurul'da çok özel deneyimlerin birikmesini sağlamıştır. Bugün genel olarak teknolojik gelişmelerin ışığında bir çok alanda geçmişle karşılaştırılmayacak imkânlar sağlanmıştır. Örneğin, artık turneler başlamadan Hesap Uzmanları buldukları gruplardan, sistem üzerinden turnelerde inceleyecekleri mükellefler konusunda hazırlık çalışmaları ve analizler yapabilmekte, mükellefle temas kurmadan önemli bir bilgi birikimine sahip olabilmektedir. Mutlaka bu alanda yapılacak çok çalışma bulunmaktadır. Ancak konuya ilişkin farkındalık yaratılması bile çözüm yolunda başlı başına bir adımdır. Muhtelif projelerle, yabancı denetim birimleriyle yapılan ortak çalışmalar ve eğitim programıyla diğer ülkelerdeki gelişmeler izlenmeye, yararlı uygulamalar analiz edilip alınmaya çalışılmakta ve kendisini tanımlayan özellikleri korunurken olumlu gelişmelere açık olan, bunları araştıran takip eden bir vizyon Kurulun itici gücü olmaya devam etmektedir.

Görevlerini, tarafsızlık ve objektiflikten ödün vermeden yapan, ihtisası gerektiren, karmaşık vergisel olayların üstesinden başarıyla gelen yetişmiş ve deneyimli elemanlardan oluşan Hesap Uzmanları Kuruluna, globalleşmeye ve teknolojik gelişmelere paralel olarak uluslararası boyut kazanan ve daha da karmaşık hale gelen günümüz ekonomik ve mali olayları karşısında daha fazla ihtiyaç duyulduğu tartışmasızdır.

İleri düzeyde mesleki eğitim almış kadrosuyla, yüksek bireysel ve kurumsal kapasitesiyle amatör bir ruh ve profesyonel yaklaşıma sahip ve ülke yararı paydasında hizmet veren Hesap Uzmanları Kurulu nice yıllar hizmet vermeye devam edecektir. Bu vesileyle Kurul'un değerleriyle, çalışmalarıyla bugüne gelmesine katkıda bulunan, emeği geçen mensuplarımıza teşekkür eder, ebediyete intikal ederek aramızdan ayrılanları rahmet ve saygıyla yâd eder Hesap Uzmanları Camiasına en iyi dileklerimi sunarım.